

Zonnewijzers zien en begrijpen

Zonnewijzers zien en begrijpen, Frans Maes, tekeningen en vormgeving Bert Zeijlstra, De Zonnewijzerkring, Utrecht 2023, 160 blz., ISBN 978-90-80626-03-4, €27,95 + €2,95 verzendkosten, naar België € 4,95. Verkrijgbaar via de website zonnewijzerkring.nl.

Door Mat Drummen

Toen Frans Maes 25 jaar geleden lid werd van de Zonnewijzerkring, hoopte hij daar basiskennis op te doen over zonnewijzers. Maar de beschikbare informatie was gefragmenteerd en vaak ook te ingewikkeld. Na jaren kennis bij elkaar gesprokkeld te hebben, stelde hij zelf een basiscursus voor de leden samen en verzorgde ook een thema over zonnewijzers voor *Zenit* (juni 2018, blz.11-24). Nu heeft hij de suggestie opgepakt om zijn cursus om te werken tot een boek voor het grote publiek onder het motto 'meer weten is meer genieten'. Daarin is hij volgens mij bijzonder goed geslaagd. Sommige hoofdstukken zijn misschien wat hoog gegrepen, maar iedereen steekt er wel wat van op. Het boek is rijk geïllustreerd met fraaie voorbeelden van zonnewijzers, in het heden en in het soms verre verleden.

Op velerlei manieren blijkt het mogelijk de zon als klok te gebruiken. De auteur begint met heldere uitleg over loop van de zon aan de hemel, de gevolgen van de rotatie van de aarde en de baan van de aarde rond de zon, de tijdvereffening en consequenties voor de datumlijnen op een zonnewijzer.

Heel veel soorten zonnewijzers komen in dit boek aan bod. Om er enkele te noemen: een bolzonnewijzer waarbij de schaduwgrens de tijd aangeeft, poolstijlzonnewijzers zoals de armillaire sfeer of hoepelsfeer die je vaak in tuinen ziet en vlakke zonnewijzers in allerlei uitvoeringen. Er is zelfs een handleiding om poolstijlzonnewijzers te ontwerpen: in een equatoriale, polaire of horizontale versie. Enige wiskunde wordt daarbij niet geschuwd. Er is aandacht voor gebogen, niet-vlakke zonnewijzers, zoals (half)cilindrische vormen. Er is een hoofdstuk over azimutzonnewijzers met een analemma en een over hoogtemetende zonnewijzers, zoals de boerenring. Historische ontwikkelingen worden beschreven: zelfs de oude Egyptenaren, de Grieken, de Romeinen en andere oude culturen kenden zonnewijzers, soms in merkwaardige uitvoeringen. Uit de middeleeuwen en renaissance zijn vooral op kerkmuren zonnewijzers bewaard gebleven. Zakzonnewijzers met poolstijl – en al dan niet met een magneetnaald om het noorden te bepalen – kwamen vanaf de zestiende eeuw in zwang. In onze tijd werden en worden bijzondere constructies ontworpen, soms in fraaie grote uitvoeringen waarbij de schaduw van de toeschouwer een rol speelt. Bij enkele moderne versies is de tijd zelfs 'digitaal' af te lezen.

Aan het einde van het boek is er een lijst met de gemiddelde declinatie van de zon en de tijdvereffening voor de jaren 2000-2099, en als welkome toevoeging een zeer uitvoerige verklarende woordenlijst.

Een buitengewoon rijk boek. Nooit geweten dat er zoveel variaties mogelijk zijn. Na het lezen van dit boek kun je aan een zonnewijzer die je tegenkomt niet meer zomaar voorbijlopen: toch even kijken wat voor constructie dat is. Als je interesse is gewekt, kijk dan eens op de website van de Zonnewijzerkring, de uitgever van dit boek: www.zonnewijzerkring.nl. ●

